

ԽՈՍՈՂ ՁՈՒԿԸ

1

Լինում է, չի լինում՝ մի աղքատ մարդ: Էս աղքատ մարդը գնում է դառնում մի ձկնորսի շալակատար: Օրական մի քանի ձուկն է աշխատում, տուն բերում, նրանով ապրում են ինքն ու կնիկը:

Մի անգամ էլ ձկնորսը մի սիրուն ձուկն է բռնում, տալիս իր շալակատարին, որ պահի, ինքն էլ ետ ջուրն է մտնում: Էս շալակատարը գետափին նստած՝ նայում է, նայում էն սիրուն ձկանն ու միտք է անում:

— Տե՛ր աստված,— ասում է,— սա էլ, որ մեզ նման շունչ-կենդանի է, դու ասա՝ սա՞ էլ մեզ նման ծնող ունի, ընկեր ունի, աշխարհքից բան է հասկանում, ուրախություն կամ ցավ է զգում, թե՞ չէ...

Հենց էս մտածելու ժամանակ ձուկը լեզու է առնում:

— Լսի՛,— ասում է,— մարդ-ախպեր: Ընկերներիս հետ ես խաղում էի գետի ալիքների մեջ: Ուրախությունից ինձ մոռացա ու անզգուշ ընկա ձկնորսի ուռկանը: Հիմի, ո՛վ գիտի, իմ ծնողը ինձ որոնում է ու լաց է լինում, հիմի ընկերներիս տխրել են: Ես էլ, տեսնում ես, ինչպես եմ տանջվում, շունչս կտրում է ջրից դուրս: Ուզում եմ էլ ետ գնամ ապրեմ ու խաղ անեմ նրանց հետ էն պաղ ու պարզ ջրերում: Էնպես եմ ուզո՛ւմ, էնպես եմ ուզո՛ւմ... Եկ, խեղճ արի, ազատ արա ինձ, բա՛ց թող, բա՛ց թող գնամ...

Էսպես էր ասում ցա՛ծ, շա՛տ ցած ձենով, ցամաքած բերանը բացուխովի անելով: Էս շալակատարի մեղքը գալիս է, առնում է, ետ գցում գետը:

— Գնա՛, սիրուն ձկնիկ, թող լաց չլինի քու ծնողը: Թող չտխրեն քու ընկերները:

Գնա՛, ապրի՛ ու իսա՛ղ արա նրանց հետ:

Ձկնորսը սաստիկ բարկանում է շալակատարի վրա:

— Տո՛, ախմախ,— ասում է,— ես էստեղ ջրի մեջ թրջվելով ձուկն եմ բռնում, դու իմ աշխատանքն առնում ես էլ ետ ջուրը գցո՞ւմ... Դե գնա՛ կորի՛, էլ իմ աչքին չերևա՛ս, էլ իմ շալակատարը չես ես օրից, գնա՛, սովից մեռի՛:

Ձեռի տոպրակն էլ խլում է ու ճամփու դնում:

— Հիմի ես ո՞ւր գնամ, ի՞նչ անեմ, ո՞նց ապրեմ...— տարակուսած մտածելով, դառն ու դատարկ վերադառնում է աղքատը դեպի տուն:

2

Էս տխուր մտածմունքի ժամանակ ճամփին դեմը դուրս է գալի մի մարդակերպ Հրեշ՝ առաջը մի գեղեցիկ կով:

— Բարի օր, ախպերացու, էդ ի՞նչ ես մոլորել, ի՞նչ ես միտք անում,— հարցնում է Հրեշը:

Աղքատը պատմում է իր գլխին եկածը, թե ինչպես՝ հիմի մնացել է անգործ, անճար ու չի իմանում, թե ոնց պետք է ապրեն ինքն ու իր կնիկը:

— Լսի՛, քարեկամ,— ասում է Հրեշը:— Էս կաթնատու կովը ես քեզ կտամ երեք տարվան ժամանակով: Ամեն օր էնքան կաթը տա, որ քու կնիկն ու դու կուշտ-կուշտ ուտեք, ապրեք: Երեք տարին լրացավ թե չէ՝ հենց էն գիշերը կգամ ձեզ հարց կտամ: Թե հարցիս պատասխանեցիք՝ իմ կովը ձեզ լինի, թե չէ՝ երկուսդ էլ իմն եք, տանելու եմ, ինչ ուզեմ, կանեմ: Համաձայն ե՞ս:

— Մի բան, որ առանց էն էլ սովից մեռնելու ենք,— մտածում է աղքատը,— կովը կտանեմ, էս երեք տարին կապրենք, մինչև երեք տարվա լրանալն էլ աստված ողորմած է: Մի տեղից մի դուռը կբացվի, կամ գուցե հենց պատասխանը տալիս ենք, ո՞վ գիտի...

— Համաձայն եմ,— ասում է ու կովն առաջն անում, տանում տուն:

3

Երեք տարի կթում են, լիովի ուտում, ապրում: Չեն էլ նկատում, թե ինչպես անցավ երեք տարին, և ահա հասնում է նշանակած օրը, որ Հրեշն էն գիշեր պիտի գա:

Մարդ ու կնիկ վերջալուսի տակ տխուր նստում են դռանը, ու միտք են անում, թե ինչ պատասխան տան Հրեշին, կամ, ով գիտի, ինչ կհարցնի նա. ո՞վ կիմանա Հրեշի միտքը:

— Ա՛յ թե ինչ դուրս կգա, երբ մարդ Հրեշի հետ գործ բռնի... Հրեշի հետ հաշիվ ունենա... Հրեշից լավություն ընդունի...— հառաչելով գոջում էին մարդ ու կին, բայց անցկացածն անց էր կացել, էլ հնար չկար: Իսկ զարհուրելի գիշերը արդեն վրա էր հասնում:

Էս ժամանակ նրանց մոտենում է մի անծանոթ գեղեցիկ երիտասարդ:

— Բարի իրիկո՛ւն,— ասում է,— ճամփորդ մարդ եմ, մութն ընկնում է, ես էլ հոգնած եմ, հյուր չե՞ք ընդունի ձեր տանն էս գիշեր:

— Ընչի՛ չէ, ճամփորդ ախպեր, հյուրն աստծունն է: Բայց մեզ մոտ վտանգավոր է էս գիշեր: Մենք Հրեշից մի կով ենք առել էն պայմանով, որ երեք տարի կթենք, ուտենք, երեք տարուց ետը գա մեզ հարց տա, թե պատասխանենք, կովը մեզ լինի, թե չէ՝ իր գերին ենք: Հիմի ժամանակը լրացել է. էս գիշեր պիտի գա, ու մենք էլ չգիտենք, թե ինչ պատասխան տանք: Հիմի մեզ ինչ անի՝ մենք ենք մեղավոր, վայ թե քեզ էլ վնասի:

— Բան չկա, որտեղ դուք, էստեղ էլ ես,— պատասխանում է օտարականը:

Համաձայնում են, հյուրը մնում է:

Մին էլ կեսգիշերին դուռը դռդում է:

— Ո՞վ է: — Հրեշը: Եկել եմ որ եկել եմ, դե պատասխանս տվեք:

Ինչ պատասխան, սարսափից մարդ ու կնկա լեզուն կապվում է, մնում են տեղները քարացած:

— Մի՛ վախենաք, էս ձեր տեղակ սրա պատասխանը կտամ,— ասում է երիտասարդ հյուրը ու գնում է դեպի դուռը:

- Եկե՛լ եմ,— դռան ետևից ձայն է տալի Հրեշը:
- Ես էլ եմ եկե՛լ,— պատասխանում է ներսից հյուրը:
- Ո՞րտեղից ես եկել:
- Ծովի էն ափից:
- Ընչո՞վ ես եկել:
- Կաղ մոծակը թամքել եմ, վրեն նստել եմ, եկել:
- Ուրեմն՝ ծովը պստիկ է եղել:
- Ի՛նչ պստիկ, արծիվը չի կարող մի ափից մյուսը թռչի:
- Ուրեմն՝ արծիվը ճուտ է եղել:
- Ի՛նչ ճուտ. թևերի շվաքը քաղաք է ծածկում:
- Ուրեմն՝ քաղաքը շատ է փոքրիկ:
- Ի՛նչ փոքրիկ. նապաստակը մի ծայրից մյուսը չի հասնի:
- Ուրեմն՝ նապաստակը ձագ է:
- Ի՛նչ ձագ. մորթին մի մարդու քուրք դուրս կգա, գլխարկն ու տրեխն էլ՝ ավել:
- Ուրեմն՝ մարդը թզուկ է:
- Ի՛նչ թզուկ. ծնկան ծերին աքլորը ծուղրուղու կանչի, ձենը ականջը չի

հասնիլ:

- Ուրեմն՝ խուլ է:
- Ի՛նչ խուլ. սարում որ պախրեն խոտ պոկի, նա կլսի:

Հրեշը մնում է կապված–մոլորված, զգում է, որ ներսը մի ուժ կա իմաստուն, համարձակ, անհաղթելի, էլ չի իմանում՝ ինչ ասի, սուսուփուս քաշվում, կորչում է գիշերվա խավարի մեջ:

Սրանք նոր մեռած տեղներիցը ետ են գալի, ուրախանում, աշխարհքովը մին են լինում: Հետն էլ բացվում է բարի լուսը, և երիտասարդ հյուրը վեր է կենում, մնաք բարով է ասում, որ գնա իր ճանապարհը:

— Չենք թողնի որ չենք թողնի,— առաջը կտրում են մարդ ու կին,— դու, որ փրկեցիր մեր կյանքը, ասա՛, ինչով ետ վճարենք քո լավությունը...

— Չէ՛, անկարելի բան է, պետք է գնամ իմ ճանապարհը:

— Դե գոնե անունդ ասա, եթե լավությունդ կորչի, ու չկարողանանք ետ վճարել, գոնե իմանանք, թե ում ենք օրհնելու...

— Լավությունը արա ու թեկուզ ջուրը գցի՝ չի կորչիլ: Ես հենց էն Խոսող ձուկն եմ, որի կյանքը դու ինայեցիր...— ասում է անծանոթն ու չքանում ապշած մարդ ու կնկա աչքերից: